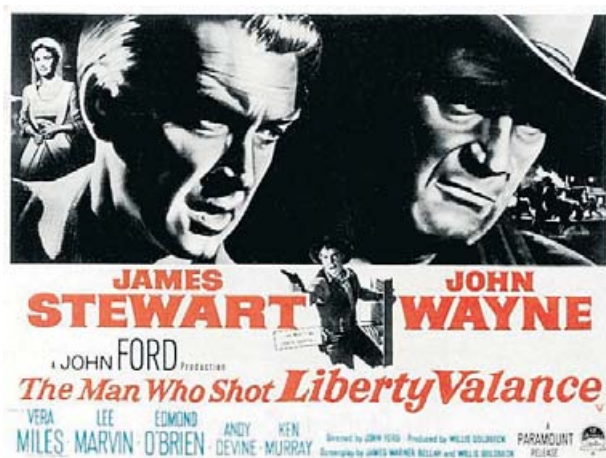

CINEMA

LEE MARVIN

QUI VA MATAR LIBERTY VALANCE?

TEXT TONI VALL

ÈXITS A LA PANTALLA

Sobre aquestes línies el cartell de la pel·lícula *L'home que va matar Liberty Valance*. En gran, un retrat de Lee Marvin l'any 1970.

Qui va matar Liberty Valance? Més de seixanta anys després, aquest encara és un mite de la història del cinema. Un misteri tan sols per a aquells que encara tenen la sort de no haver vist mai l'obra mestra de John Ford. L'home que va matar Liberty Valance, sí, el western dels westerns, l'obra d'art sobre la decència, l'aprentatge, la justícia, el dret i l'amistat eterna. Un dels espòilers per antonomàsia de la història del cinema. Sobretot, si no l'heu vista, no permeteu que ningú us ho expliqui. Enguany, Liberty Valance compleix cent anys. Lee Marvin, sí, l'actor que va prestar el seu rostre, la maldat, la fúria desfermada, el seu gallet ràpid com el vent, és un dels grans de la història del cinema. Val la pena saber qui va ser, a més a més d'aquest personatge mític, el gran Lee Marvin.

Amb el fetge i els pulmons desfets per l'alcohol i el tabac. Amb tan sols seixanta-tres anys i el cos i l'ànima plens de ferides, cicatrius d'aquelles que mai acaben de tancar-se. El 29 d'agost del 1987 va morir, no gaire després d'haver donat vida a l'enèsim militar de la seva carrera –a *Delta Force*, al costat de Chuck Norris– i amb un fabulós Oscar a l'estanteria de casa seva. Un Oscar, sí, per la comèdia *Cat Ballou* (1965).

Qui l'hi havia de dir a algú que, al contrari del que assegura la cançó de Sau, sí que havia nascut per a militar? Qui l'hi havia de dir a l'actor per casualitat, per vocació quasi fantasmal, que es convertiria en una estrella? Una estrella errant? Potser sí, com l'estrella errant protagonista de la seva inesborrable i meravellosa cançó de *La llegenda de la ciutat sense nom* (1969). Però també lluminosa i inspiradora, una presència imponent, una veu profunda, els seus cabells color de plata, tan inequívocs, tan propis. Expliquen les cròniques que Marvin va ser expulsat de tantes escoles com va trepitjar i que l'exèrcit va ser un refugi, un oasi on abeurar el seu neguit i descontentament amb tot i amb tothom. Va fer bingo. Als 18 anys ja era *marine* professional i el van enviar a la Segona Guerra Mundial. La Batalla de Saipan li va deixar seqüeles: el nervi ciàtic destrossat i dolors de per vida. Què vull fer amb la meua vida? La pregunta del milió en tornar del front. Doncs estudia per a lampista. I arreglant les canonades o desembussant un vàter en un teatre municipal d'un poble de l'estat de Nova York, l'oportunitat de la seva vida. "Escolta, noiet, ¿podries posar-te davant de l'actriu i donar-li la rèplica a l'assaig?" Sembla mentida, oi? Doncs així va ser. I el cuc ferotge de la interpretació se li va ficar a dins a rosegar-li les entranyes i ja no en va marxar mai més.

Primer, durant els anys seixanta, com a secundari, quasi sempre amb personatges de forta personalitat, tèrbols, sense escrúpols, flirtejant amb l'encasellament. Impossibile oblidar-lo protagonitzant una de les escenes més violentes i desagradables de la història del cinema negre clàssic de Hollywood. Aquella en què li tira el cafè bullint a la cara a Gloria Grahame a la fabulosa *Els subornats* (1954), obra mestra de Fritz Lang. No va ser Lang l'únic gran cineasta amb qui va treballar durant la prolífica dècada dels cinquanta. De fet, van ser pocs els grans directors de l'època que no van comptar amb ell. Henry Hathaway, Fred Zinnemann, Don Siegel, Raoul Walsh, Richard Fleischer, Stanley Kramer, John Sturges, Robert Aldrich i Michael Curtiz. Impressionant!

I va ser John Ford, ja ho hem dit, qui va canviar la seva carrera. Primer regalant-li el paper de Liberty Valance i l'any següent com a coprotagonista juntament amb John Wayne de *La taverna de l'irlandès* (1963). Els anys seixanta són la seva millor dècada (Oscar inclòs). Marvin brunyeix la seva personalitat fílmica i creativa. Amb pocs matisos, és cert, fugint poc dels personatges durs, rudes, marcats per la dissort, la guerra, la línia entre la legalitat i la màfia. Són els anys de papers tan icònics com els de *Codi de l'hampa* (1964), *Els professionals* (1966), *A quemarropa* (1967) i potser el més recordat de tots ells a *Els dotze del patíbul* (1967). Hi dona vida al comandant que recluta un grup de presoners amb forts problemes de disciplina per atacar una fortalesa nazi en temps de la Segona Guerra Mundial. Pocs papers podrien motivar-lo més que aquest! Marvin tornant a lluir l'uniforme de militar que durant sis anys marcats a foc a la seva memòria va portar de veritat. Impressiona pensar-hi.

No va ser el d'*Els dotze del patíbul* el seu únic rol de militar. Els directors, que el coneixien bé, li oferien suculentos ofertes que no podia refusar. Així ho va fer el gran Sam Fuller a *Uno rojo, división de choque* (1980), cinema bèl·lic descarnat en el sentit més humà del terme: intentar entendre la psicologia d'aquells que van a la guerra i el seu gran conflicte, no saber mai si en tornaran. El cor de Marvin va dir prou poc després de rodar *Delta Force*, altra vegada, l'última, enfundat en el vestit de militar. Massa sotragades. Hi ha cicatrius que, per molt alcohol que degluteixis, no sanen mai. Lee Marvin reposa en pau al cementiri d'Arlington. Sí, aquell cementiri per als militars, amb centenars de làpides blanques alineades com un dòmino. Quina vida, la seva. Aquell Liberty Valance, sempre a la memòria. Qui el va matar? ●

FIRMA FOTO

